

## ПРОТИВОСТОЕНОТО НА ИНСТИТУЦИИТЕ В СВЕТЛИНАТА НА ОРЪЖЕЙНИТЕ СКАНДАЛИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ФИЛИП ДИМИТРОВ (1991 – 1992 ГОДИНА)

Д-р Красимира Тодорова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

**Резюме.** Настоящата статия цели да разкрие механизмите на противостоенето на институциите по време на правителството на Филип Димитров (8 ноември 1991 – 30 декември 1992 г.), като акцентира на тяхното проявление в полето на продажбите на оръжие зад граница. За целта са използвани методите исторически и историкоправен анализ. Установява се, че за краткия живот на кабинета протичат няколко оръжейни скандали, като последният, известен като аферата „Оръжие за Македония“, сваля премиера от власт. Констатира се, че оръжейните скандали се превръщат в основно средство за борба между политическите противници, защото лесно предизвикват медийна буря, рушат реномето на политиците, трудно се оборват и задълго наслагват в общественото съзнание подозрението за корумпираност спрямо замесените в тях лица. За пръв път детайлно се разглежда и анализират причините за противостоенето на институциите и неговия ход.

**Ключови думи:** български преход; оръжейни скандали; операция „Опера“; операция „Лабрадор“; афера „Оръжие за Македония“

### Увод

Периодът на управлението на първото демократично правителство след промените в страната е значим обект за изследване за българската историография. Налични са както монографични изследвания на периода (Kalinova 2010; Nenov 2014; Ludzev 2019; Spasov 2002; Prodanov 2009; Tyutyundzhiev 2022), така и мемоарни и документални свидетелства (Zhelev 2010; Dimitrov 2003; Daskalov 2012; Sugarev 2016; Lazarova 2010) и др. Има обаче и ограничения – някои важни документи все още не са разсекретени, мемоарите на Желю Желев мълчат за много от разглежданите събития, а тези на Филип Димитров са крайно схематични. В същото време архивите на разузнаването са недостъпни и трябва да се привличат косвени данни от други източници. Достъпната литература не се изчерпва с посочените изследвания, но трябва да се има пред-

вид, че в нея се констатира наличието на противостоенето на институциите, без да бъде детайлно проучено и анализирано като развой, особености и причини. Настоящата статия си поставя задачата да разкрие неговите механизми, което ще спомогне за пълнокръвното осветляване управлението на кабинета на Филип Димитров. Значимостта на проблема за противостоенето на институциите се допълва от факта, че той се оказва характерен за съвременната история на България и заслужава своето проучване като вредна политическа практика. За написването на статията са привлечени научни изследвания, архивни документи, вестникарски статии и мемоарни свидетелства. Приложени са методите на историческия и историкоправния анализ (Petkov 2022).

При разглеждане на периода се вижда, че след изборите за Тридесет и шестото народно събрание от 17 октомври 1991 г. ДПС дава подкрепата си на СДС за съставяне на първото демократично правителство на България след промените, начело с Филип Димитров. Кабинетът си поставя за цел смяна на системата и преход към пазарна икономика чрез радикална декомунизация, реституция и приватизация, а в областта на външната политика залага на геополитическа преориентация на Запад (Kalinova 2010, 283 – 284). Лидерът на ДПС Ахмед Доган не сключва коалиционно споразумение, което впоследствие се превръща в огромен проблем. СДС също не настоява. Това показва както липса на коалиционна култура, така и политическо късогледство, че ДПС винаги ще гласува в негова подкрепа и така ще осигурява нужното мнозинство в Народното събрание. Формално представители на ДПС в правителството са министърът на отбраната Димитър Луджев и външният министър Стоян Ганев, предложени от Ахмед Доган. Близостта им до лидера на ДПС датира от времето на Кръглата маса, когато осигуряват в *Закона за политическите партии* да се допускат до участие в изборите и движения (Nenov 2014, 493).

Първоначално нагласата в „сините“ среди е, че властта е спечелена с „малко, но завинаги“ и това изглежда точно така, след като кандидатът на СДС д-р Желю Желев е избран за президент на 19 януари 1992 г. Само че победата оказва съществено влияние върху президента, който става много по-силен и уверен. Той започва да се дистанцира от ръководството на Съюза и да критикува политиката на правителството<sup>1)</sup>. Желанието му да бъде коректив на кабинета, се съчетава с неустановената все още конституционна практика в страната. В отношенията между властите непрекъснато възникват търкания и казуси, кабинетът и президентът заемат противоположни позиции по различни въпроси, но това, което довежда до пълномащабно противостоеие между институциите всъщност са опитите за изземване на функции и ограничаването на конституционните пълномощия. Процесът започва като борба за контрол над разузнавателните служби, довежда до избухването на няколко оръжейни скандали, използвани за разправа с политическите опоненти, и достига своята кулминационна точка с аферата „Оръжие за Македония“, която сваля от власт правителството на Филип Димитров.

## **1. Началото на войната между институциите**

Събитието, което оказва дългосрочно влияние върху междуинституционалните и вътрешнопартийните отношения, е аферата „Оня списък“ (Lazarova 2010, 7 – 16; Baev 2019, 312 – 315). Тя се разиграва в началото на февруари 1992 г. и създава условия за недоверие, взаимно подозрение и конфронтации между властите. На 7 февруари 1992 г. военният министър Димитър Луджев е уведомен от Националната служба за сигурност (НСС), че на 4 февруари Ахмед Доган е предал на турския посланик списък с имената на 1300 служители на Националната разузнавателна служба (НРС) и Военното разузнаване, легендарни на дипломатическа служба. Списъкът, по думите на Доган, му е бил даден от външния министър Стоян Ганев. От службата преценяват, че трябва първо да бъдат информирани министър Луджев и президентът Желев (Ludzev 2019, 194 – 195). Информацията силно притеснява президента<sup>2)</sup>. В парламентарната група на СДС обаче са на мнение, че аферата е компромат, създаден от службите. Затова се поставя искането НСС и НРС да преминат към правителството. Президентът не остава безучастен към готвеното оръязване на неговите правомощия и с декларация обвинява СДС, че искат да възстановят старата тоталитарна структура на МВР. Той застъпва възгледа, че премахването на контрола му върху НРС нарушава принципа на разделение на властите и е крачка назад в процеса на демократизация<sup>3)</sup>. Желю Желев застава начело на държавата преди изготвянето на новата конституция и до влизането ѝ в сила на 13 юли 1991 г. разполага с правомощията на председателя на републиката, които след това биват ограничени от новоприетия върховен закон (Tyutyundzhiev 2022, 26 – 30). Това го прави особено чувствителен към всеки опит за намаляване на неговата власт.

СДС се среща с президента на 6 март<sup>4)</sup>, за да се обсъди въпросът за службите. Към д-р Желев са отправени обвинения, че е поварвал на „компромата“, няма доверие на СДС и че позицията му ще доведе до нови избори<sup>5)</sup>. На 13 март се провежда заключителното заседание на Съвета за национална сигурност по случая с „оня списък“<sup>6)</sup>. В съобщението до обществеността се споменава, че след разследване е установено, че в изготвянето и разпространението на списъка не са участвали Стоян Ганев, Ахмед Доган и директорите на службите. Поради това на компетентните органи ще бъде препоръчано да извършат необходимите процесуални и оперативни действия, за да установят автора на текста и да му потърсят отговорност. Решенията на Съвета не слагат край на споровете между правителствените членове и те се пренасят в медиите. На 11 и 12 април се провежда Четвъртата национална конференция на СДС, която препоръчва на правителството да извърши редица структурни и персонални промени както в Министерския съвет, така и във всички учредения и общински служби. Това се оказва удобно за Филип Димитров, съсредоточил отдавна недоволството си върху Димитър Луджев, в когото вижда

конкурент за своя пост. Кръгът около премиера също е дълбоко раздразнен от поведението на министъра на отбраната и решава да го атакува по линия на търговията с оръжие.

Българската военна промишленост по онова време се намира в дълбока криза, породена както от процесите на конверсия след 1989 г., така и от голямата задлъжнялост на фирмите към държавата. Оказва се, че няма как на мястото на отпадналите военни производства да се наложат граждански такива без достатъчно инвестиции. Заради дълговете фирмите не са в състояние да инвестират в модерни производства<sup>7)</sup>. Друг много важен проблем е свързан с пазара на продукцията – през периода на социализма страната изнася оръжие за страните от Третия свят, снабдява също така леви националноосвободителни и партизански движения (Baev 2016). Основен потребител е Близкият изток, но след инвазията на Ирак в Кувейт през 1990 г. и наложеното оръжейно ембарго страната трябва да се съобразява с ограниченията<sup>8)</sup>. Заради загубата на източноевропейските пазари след разпадането на Източния блок пък са снети договори за 1,5 млрд. лева по тогавашния курс. Не по-маловажен е фактът, че стратегията, с която е развиван военно-промишленият комплекс на страната, е съобразена с изискванията на Варшавския договор. В новите условия се налага да се даде нова стратегическа насока на производствените мощности<sup>9)</sup>. Секторът се управлява трудно и непрекъснато поставя предизвикателства пред правителството. От една страна, има силни търговски интереси за осъществяване на различни сделки, а от друга – синдикатите настояват заводите да бъдат обезпечени с поръчки, за да се осигури препитание на работещите в тях. Те се съчетават с апетитите за приватизирането на заводите или тяхното източване (Marcheva 2019, 192 – 194). Правителството не само трябва да балансира между различните интереси и да поддържа сектора, но и да изгради добре работеща система за контрол върху търговията с оръжие – нещо, с което не успява да се справи през цялото си управление (Daskalov 2012, 356 – 361).

## **2. Аферата „Жило“ и промените в кабинета**

Още докато тече скандалът с аферата „Оня списък“, премиерът Димитров е осведомен, че ЦРУ разследва сделка с фалшив краен получател във Филипините, в която с посредничеството на полската държавна фирма „Цензин“ (CENZIN) българската „Кинтекс“ е извършила доставка за фирмите на американския гражданин Роналд Хендрон. Оръжието всъщност е било предназначено за Ирак в нарушение на ембаргото. Сделката става известна като аферата „Жило“. През февруари 1991 г. ЦРУ подозират, че от Източна Европа може да започне продажба на оръжие на Ирак. Те решават да направят проверка чрез Роналд Хендрон, като техни агенти се свързват с него и се представят за лица, заинтересувани от покупката на оръжие за Ирак от производители от бившия

Източен блок. За начало искат пробна партида от 100 автомата „Калашников“, които са доставени от българската фирма „Кинтекс“ чрез посредничеството на полската „Цензин“ в Ню Йорк. През януари 1992 г. Хендрон уведомява агентите, че е договорил оръжие от СССР и Полша. Уредена е среща във Франкфурт на Майн. За основа на подготвяната сделка служи фалшив сертификат от правителството на Република Филипини. Преговорите текат от 6 до 10 март 1992 г., като в момента на подписване на договора германската полиция арестува всички участници без агентите на ЦРУ и руските оръжейни търговци. През септември 1992 г. германският първоинстанционен съд издава оправдателна присъда на задържаните, но въпреки това правителството на Германия взема решение да екстрадира в САЩ полските оръжейни търговци<sup>10)</sup>.

От американска страна не са предприети правни действия срещу „Кинтекс“. Аферата обаче е използвана от съветниците на премиера Димитров, за да бъде представен министърът на отбраната като съучастник в забранени сделки. Министър-председателят вече има нужния повод, за да поиска на 22 април 1992 г. оставката на Димитър Луджев. Тя е мотивирана общо с фразата, че личността му създава дисбаланс и дискомфорт в правителството (Ludzev 2019, 333 – 335). Ахмед Доган е единственият, който се застъпва за министъра, още повече че не е уведомен за готвените правителствени промени. На това веднага реагират близките до Филип Димитров кръгове и в медиите се разгаря нов оръжеен скандал. Името на министъра на отбраната е замесено в афера с продажба на оръжие за Либия. Във в. „Демокрация“ е отразен и коментар на Алекс Алексиев – съветник на Филип Димитров, че военнопromишленият комплекс на страната трябва да се насочи към „приемливи“ пазари. Без да се споменава поименно, е посочено, че „някой“ пречи на провеждането на подобна политика<sup>11)</sup>.

Димитър Луджев избира да се защити от тези обвинения, като на 11 май дава пресконференция, в която обвинява Алекс Алексиев и Константин Мишев в организирането на кампания за неговото дискредитиране. По отношение на сделките с оръжие той подчертава, че всички те са съгласувани с КОКОМ<sup>12)</sup>, САЩ, Великобритания и Израел и не са издавани разрешения за забранени направления<sup>13)</sup>. Медийният скандал с неговата оставка се прехвърля в парламентарната група на СДС и прераства в правителствена криза<sup>14)</sup>. След отстраняването му около него се формира група от критично настроени депутати, която придобива характера на опозиционна фракция – т.нар. Група Б-12. Недоволство проявява и Ахмед Доган. По време на гласуването на вношения от опозицията вот на недоверие цялата парламентарна група на ДПС гласува „против“, а само той – „за“. От Движението искат реорганизиране на кабинета. Това последно предупреждение се оказва насочено не срещу СДС като политически партньор, а директно срещу Филип Димитров (Palchev 2016, 210). В НКС на СДС разбират, че повече не може да се отлага подписването на по-

литическо споразумение с ДПС, но надделяват твърдолинейните поддръжници на премиера. През юни и юли те продължават следвания войнствен курс<sup>15)</sup>.

### 3. Случаят Здравко Попов като повод за атака срещу президента

Удобен повод за разправа с президента възниква в края на август, когато неговият външнополитически съветник Здравко Попов е уволнен заради посещение в Ливан, по време на което най-вероятно е ползван за прикритие при преговори за продажба на оръжие. Разузнавателните служби получават информация от свои източници, пристига и дипломатическа нота. На Здравко Попов е изпратен телекс спешно да се прибере в България (Sugarev 2017, 246). Въпреки че от Президентството се опитват да не дават широка гласност на случая, за да не бъде дискредитирана държавата, достоверен източник уведомява БТА, че Здравко Попов е бил уличен в търговия с оръжие с Ливан и затова е уволнен. Филип Димитров пък настоява за детайлно разследване (Sugarev 2017, 248), независимо че месец по-рано е изпратил своя съветник Константин Мишев да коментира оръжейни въпроси в страна, над която действа ембаргото на ООН. Това обаче е забравено, а случаят се оказва добре дошъл за премиера и той активно го използва в конфликта си с Желю Желев. Натискът върху президента не спира дотук. Правителството подготвя нов *Закон за отбраната*, в който правомощията на президента като върховен главнокомандващ са орязани<sup>16)</sup>. Целта е да се ограничи влиянието на държавния глава върху Генералния щаб. Противостоеенето между институциите навлиза в своята гореща фаза, след като отсрещната страна решава да отвърне симетрично. Търпението на президента на фона на постоянно търсената конфронтация и липсата на диалог е изчерпано. Той обявява публично своите критики към правителството на специална пресконференция на 30 август 1992 г., станала известна като „Боянските ливади“<sup>17)</sup>.

След нея се стига до открита конфронтация между правителството и президента. Най-острите сблъсъци протичат в полето на оръжейните скандали – нещо, което се оказва характерно за разглеждания период. Още на 2 септември се появява слух, че в страната се готви преврат от висши военни, назначени от бившия министър на отбраната<sup>18)</sup>. Тази информация е последвана от съобщение на БТА от 7 септември 1992 г., че Комисията за контрол върху търговията с оръжие е установила осъществена с разрешението на Димитър Луджев сделка с фалшив краен получател Филипините. Оръжието на стойност 15 263 500 американски долара всъщност е било за Ирак<sup>19)</sup>. На специална пресконференция вътрешният министър Йордан Соколов съобщава, че тече разследване на незаконни сделки с оръжие за Боливия и Филипините, защото Комисията за контрол върху търговията, която вече се оглавява от премиера, е започнала цялостна проверка. Министърът посочва като пряко отговорна фирмата „Кинтекс“, но набляга, че остават въпросителните доколко е съпри-



частен Димитър Луджев. Премиерът пък, уведомен за проблемната сделка от американското посолство, определя случая като „много сериозна история“, но в същото време му е трудно да твърди, че бившият министър е знаел за фалшивия сертификат<sup>20)</sup>. Фактът, че информацията се изнася по този начин в медиите и не се предават доказателства на прокуратурата, показва, че обвиненията са политически мотивирани. Целта е да се ударят превантивно противниците на кабинета, а бившият министър на отбраната, който е близък до ДПС, президента и синдикатите, е възприеман като възможен бъдещ премиер. Всъщност при всички случаи на разкрити фалшиви сертификати реципиентите са страни, в които България няма дипломатически представителства, а сделките са осъществявани с помощта на чужди фирми посредници. От една страна, фирми като „Кинтекс“ разполагат с контакти и опит да надхитрят контрола на държавата върху търговията с оръжие, но от друга – посредниците, които са регистрирани извън България, също могат да заобиколят ограниченията. За България е трудно да контролира сделките и да проследява оръжието, след като то напусне страната за евентуален реекспорт. През разглеждания период липсва законова база за санкциониране на съзнателното нарушаване на контрола върху оръжейната индустрия и за наличието на конфликт на интереси. Все още не е приет закон за контрол върху търговията с оръжие. Страната е длъжна да изпълнява резолюциите на Съвета за сигурност на ООН, с които се налага оръжейно ембарго, но го прави на база политиката, която води с поднормативни актове. Правителството полага усилия да наложи контрол над търговията с оръжейна продукция, като целта е България да бъде извадена от забранителните списъци на КОКОМ и да престане да бъде разглеждана от САЩ като държава, подкрепяща тероризма. В същото време обаче, кръгът около Филип Димитров активно използва всеки новооткрит проблем като средство за разправа с опонентите си, независимо че сделки, сключени след като премиерът оглавява Комисията за регулиране и контрол на режима на производство и търговия с военна и специална продукция, също се оказват съмнителни и са спрени, без обаче да се повдигат официални обвинения<sup>21)</sup>. Изнасяната в обществото информация звучи гръмко, но не е на база проведено разследване от компетентните за целта органи и самото ѝ появяване в медиите говори, че се преследват дивиденди от скандала и това е елемент от политическата борба.

В отговор на атаките Димитър Луджев в телевизионното предаване „Отзвук“ обвинява Йордан Соколов в дезинформация и съобщава, че се опитва да го дискредитира публично с манипулирани факти. Той подчертава, че издаването на лиценз от комисията се прави при пълен пакет от документи в съответствие с правилата на КОКОМ, като проверките на сертификатите на фирмите контрагенти по сделките трябва да се извършват от МВнР и МВР. Оттам той прави извода, че подчинените на вътрешния министър не са си свър-

пили работата и грешката е негова и на премиера, след което ги обвинява, че рушат реномето на страната (Ludzev 2019, 498 – 499).

#### 4. Ответен удар срещу правителството

Разгорелите се политически страсти извеждат на преден план идеята да се състави ново правителство с друг министър-председател. Ахмед Доган приема действия в тази посока<sup>22)</sup>, като внася в Народното събрание искане за оставката на председателя Стефан Савов. Той е подкрепен от президента, който иска да се даде урок на екстремистите в СДС<sup>23)</sup>. Кабинетът се оказва атакуван на два фронта, след като директорът на НРС ген. Бриго Аспарухов изнася информация, уличаваща изпълнителната власт в незаконна сделка с оръжие. Правителството вече е задало тона в компроматната война. Извън подкрепата, която иска да окаже на президента, на когото е подчинен, генералът има и личен мотив. Той е недоволен от действията на кабинета спрямо сектора за национална сигурност и отбрана. Категорично не одобрява политиката на правителството да обявява прибързано и публично, че България е продавала оръжие в нарушение на ембаргов режим. Освен това правителството му е дало да се разбере, че иска да сложи ръка на разузнаването и да извърши чистка, като започне от него.

На 18 септември по време на пресконференция<sup>24)</sup> на тема „Въоръжените сили, производството и търговия с оръжие, националната сигурност и полицията“ ген. Аспарухов оповестява, че съветник в правителството е бил забъркан в оръжеен бизнес, и посочва, че „някои хора умело издигат лозунга „Крадци, дръжте крадеца!““. На 19 септември 1992 г. по време на Националното съвещание на СДС, председателят на Комисията по национална сигурност Николай Слатински настоява парламентът да се занимае с прехвърлянето на НРС на подчинение на премиера, защото президентът се опитва да окупира органите на сигурността и армията. Той е на мнение, че на НСС, Генералния щаб и НРС не трябва да се позволява „през главата на своите министри да дават режисирани от президента пресконференции“. При закриване на съвещанието се приема специална декларация<sup>25)</sup>, в която се настоява да се гласува решение за разсекретяване на досиетата, установяване на истината по случаите със Здравко Попов, „оня списък“ и незаконните сделки с оръжие, създаване на парламентарна комисия, която да разследва дейността на НСС и НРС, и др. Тонът на декларацията е войнствен и особено остър, което, само по себе си, говори за ефекта от пресконференцията.

През това време премиерът изисква от ген. Аспарухов да му докладва лично по въпроса със съветника, но в отговор получава писмо, че е „целесъобразно с оперативната информация... да бъдат запознати едновременно г-дин Желю Желев и Вие, в присъствието на представители на Главна прокуратура на Република България, Министерството на вътрешните работи и ръководството на Комисията по национална сигурност при Народното събрание“<sup>26)</sup>.



Така на 2 октомври се провежда среща при президента Желю Желев<sup>27)</sup>. Бриго Аспарухов съобщава, че съветникът, пристигнал в Скопие на 22 юли 1992 г. да води преговори за доставка на оръжие за нуждите на Р Македония, е Константин Мишев. Оценката на разузнаването е, че Р Македония не може да си позволи да закупи оръжие за 200 млн. американски долара, и „явно се търсят възможности за преодоляване на ембаргото“ над бивша Югославия<sup>28)</sup>.

Разгневен, Филип Димитров съобщава, че е искал становище на МВНР и е провел разговори с посланиците на САЩ, Великобритания и Франция. Накрая кабинетът е преценил, че „подобна сделка в момента не е уместно да бъде осъществявана“. Тъй като Мишев няма как да я сключи, защото за нея е необходим лиценз от Комисията по въоръжението, Филип Димитров е склонен да третира поведението на генерала като „провокация“<sup>29)</sup>. Бриго Аспарухов настоява, че НРС е била длъжна да разследва получената информация, че „висш държавен чиновник е посетил Македония и е преговарял за оръжие“. Премиерът е възмутен, защото според него „по това няма спор“. Когато президентът заявява, че нещата са се изяснили и едно извинение на директора на НРС би следвало да удовлетвори премиера, за Филип Димитров то въобще не се оказва достатъчно. Николай Слатински вижда пресконференцията като „опит за реванш на тези неща, които ние казахме за боливийските, тези португалски и полски фирми, просто опит да се отвърне на удара... с удар“, „да се прехвърли топката обратно, ... дето толкова говорихме, че... прави[м] всичко открито“<sup>30)</sup>. Бриго Аспарухов се опитва да обясни, че пътуването с частна фирма е опасно, още повече че на срещите в Скопие са присъствали доказани сръбски агенти, но премиерът въобще не е притеснен от евентуалния теч на информация, защото с посещенията са били наясно правителствата на САЩ, Великобритания и Франция<sup>31)</sup>. Като минимум той изисква да му бъдат поднесени извинения за това, че директорът на НРС си е позволил да откаже да му докладва. Това, за което настоява обаче, е да се помисли „кой да поеме отговорността“ за действията на ген. Аспарухов<sup>32)</sup>. Димитров визира своя политически противник – президента Желев.

### **5. Аферата „Оръжие за Македония“ в Народното събрание**

Наглед случаят е подобен на този със Здравко Попов. Премиерът обаче не се разграничава от действията на своя съветник и по този начин сам влиза в заложения му капан. Опозицията успява да се възползва максимално, като пренасочва вниманието от правомерността на действията на директора на НРС към тези на самия премиер.

Пред медиите Бриго Аспарухов поднася своите извинения за случая, но по искане на Филип Димитров въпросът е вкаран за обсъждане в Народното събрание в търсене на реванш. На 6 октомври 1992 г. се провежда заседание на Комисията по национална сигурност. То показва до каква степен е стигнало противостоенето на институциите – да не са в състояние да работят съвмест-

но в защита на интересите на страна. От отправените към премиера въпроси става ясно, че той изпитва пълно недоверие към НРС, съмнява се в качествата на нейния директор и нито „цени високо“ дейността ѝ, нито е доволен от качеството на материалите, които му се изпращат<sup>33</sup>). Поради тези причини не се е обърнал към службата за разузнавателно осигуряване на мисията на неговия съветник. Филип Димитров продължава да настоява ген. Аспарухов да понесе последствия за поведението си. Заседанието завършва с решение депутатите да се запознаят с материалите от срещата при президента, за да могат да се произнесат по казуса. На 8 октомври на ново заседание на комисията са гласувани следните становища<sup>34</sup>): 1. Националната разузнавателна служба е трябвало да се занимае с този въпрос; 2. Националната разузнавателна служба е свършила работата си компетентно; 3. Бриго Аспарухов е нямал право да откаже предоставянето на информация на министър-председателя; 4. Бриго Аспарухов е нямал право да съобщава тези данни на пресконференцията.

Закрито заседание на парламента се провежда на 20 октомври 1992 г. Директорът на НРС дава подробно обяснение как е протекла мисията на Мишев. Той е пристигнал в Р Македония на 22 юли 1992 г. с двама представители на фирма „Кери 91“. В Скопие се водят разговори по въпросите на доставката и необходимостта македонската страна да предостави лиценз за реализиране на сделката. Такъв е предаден на 7 август 1992 г., като в същия ден лицензът е бил получен от Комисията за контрол над търговията с оръжие<sup>35</sup>). Бриго Аспарухов пояснява, че при анализа на данните неговата служба се е заела да изясни защо Константин Мишев е пътувал с частна кола, имало ли е предварителна подготовка на посещението, защо е провел среща с ръководителя на разузнаването на Република Македония, по каква причина е издаден лиценз на частна българска фирма, която не разполага с разрешение за износ от българското правителство. След това запознава депутатите с планираната от югославското военно контраразузнаване (КОС) операция „Опера“<sup>36</sup>), която цели дестабилизиране на Република Македония, влошаване на отношенията ѝ с България и „влошаване на отношенията между България и Сърбия“. Изпълнението е поверено на висши офицери от КОС и на групата „Лабрадор“, а цялостното ръководство се осъществява от ген. Александър Василевич и заместника му ген. Симеон Туманов. След това ген. Аспарухов уведомява присъстващите, че лицензът на българската фирма „Кери 91“ е подписан от министъра на вътрешните работи Любомир Фръчковски, „уличен като агент на КОС“. На него сръбското контраразузнаване е възложило да привлече български фирми за внос на оръжие в Македония, а посещението на Мишев е „определен успех в замислената операция“. Целта е била да се реализира сделката и да се компрометират България и нейното правителство. Бриго Аспарухов уверява, че НРС е получила навреме информация за този план и е успяла да го предотврати<sup>37</sup>).

Няма как да се каже с точност откога НРС е знаела за „Опера“, дали е

докладвано на премиера и защо се е наложило Бриго Аспарухов лично да се намеси. Има голяма вероятност информирането да е станало едва на срещата при президента, защото нито една от поименно цитираните от ген. Аспарухов справки<sup>38)</sup>, изпратени до премиера преди това, не наемква, че Филип Димитров е бил уведомен. Справките от НРС, свързани с опитите на Република Македония да закупи оръжие от България, са с дати 29 април 1992 г. и 6 май 1992 г. В тяхното съдържание липсва информация за „Опера“, което показва, че намерението на Македония да закупи оръжие, е свързано с нейните непосредствени нужди.

Тук възниква въпросът какво може да се установи за операцията на база наличните документални свидетелства. В това отношение с най-голяма стойност за изследователя са т.нар. „Изявление“ на Раденко Радойич (Radojčić 2009, 49 – 222) – член на групата „Лабрадор“, както и свидетелските показания на ген. Александър Василевич<sup>39)</sup> и полк. Мустафа Чандич<sup>40)</sup> по делото срещу сръбския лидер Слободан Милошевич, водено от Международния наказателен трибунал за бивша Югославия в Хага. Данните от тези документи показват, че през 1991 г. КОС провежда две тайни операции срещу борещата се за независимост Хърватия. В рамките на операция „Лабрадор“ са извършени терористични актове срещу еврейски цели в Загреб, след което извършителите се прехвърлят в Белград и там създават отдел за пропагандна война „Опера“. Неговата цел е да накара сърбите да вярват, че хърватите са фашисти и искат етнически чисти области. Когато ръководителите и участниците в двете секретни операции стават неудобни на сръбския лидер Слободан Милошевич, срещу тях е заведено дело с обвинение, че са подготвяли преврат срещу него. От една страна, хърватските служби още през октомври 1991 г. успяват да разкрият съществуването на „Опера“ и „Лабрадор“. От друга страна, Милошевич се нуждае от повод за провеждане на етническа чистка в Югославската народна армия. През март 1992 г. започват арести на участниците в „Опера“, а процесът срещу тях приключва чак през февруари 1993 г. (Goldstein 2021, 130).

В нито един документален източник за операциите не се споменава, че е имало план, целящ да подлъже България да наруши ембаргото на ООН. Дори да се допусне съществуването му, той е престанал да бъде актуален най-малко два месеца преди мисията на Мишев в Македония, защото всички ангажирани с провеждането му са пенсионирани или арестувани до края на май 1992 г. и обвинени заради участието си във въпросната операция „Опера“ от белградските власти. Твърдението на ген. Аспарухов, че в края на октомври 1992 г. националната сигурност на България продължава да е заплашена от провежданата от КОС операция, не отговаря на истината. Сведенията, които дава на депутатите, обаче очернят образа на премиера и показват докъде може да се стигне при едно противостоене между институциите. Димитров вече не разполага с парламентарно мнозинство и не успява да обори противника си.

Всичко това резонно води до решението на Народното събрание, с което той е бламиран, защото е „създал условия за уронване на престижа на страната и е породил предпоставки за накърняване на националната сигурност“. НРС, от своя страна, е „действала правомерно и професионално“, като единствено се „изразява неодобрение относно участието на директора на Националната разузнавателна служба в пресконференция“<sup>(41)</sup>.

### **Заключение**

Въз основа на направеното изследване може да се заключи, че липсата на добре уредена нормативна база и работещи надзорни органи създава сериозни проблеми на страната при търговията с оръжие. Правителството на Филип Димитров така и не успява да постави сектора под контрол. В същото време, редовно прави прибързани изявления без задълбочено проверяване на фактите и обстоятелствата. Гръмките обвинения, в които се оказват замесени и други държави, че заедно с България са нарушавали ембаргов режим, влошават отношенията на страната с Полша и Република Македония. Оказва се, че скандалите, които избухват при различните оръжейни афери, се използват основно за разчистване на политически сметки или за пиар акции на кабинета. От една страна, те са ефективни, лесно водят до силен шум в медиите и нанасят сериозни удари върху репутацията на политическите противници. От друга страна, са трудни за доказване или отхвърляне – нещо, в което се убеждават на свой гръб и в правителството. В общественото съзнание задълго пък остава усещането за корупция и неефективно управление. Случаят „Оръжие за Македония“ слага край на кабинета на Филип Димитров. Това може да се разглежда като естествен резултат от установилите се враждебни отношения между институциите, в които важна роля изиграват оръжейните скандали. България пропуска шанса да осъществи бързо нужните реформи в икономиката, преходът се забавя значително и се създава токсична политическа среда, която започва да руши доверието на обществото в управляващия елит. Противостоятелството на институциите в крайна сметка се оказва без победител.

### **БЕЛЕЖКИ**

1. Правителството на Филип Димитров е проамериканско, антикомунистическо и недIALOGично. Кабинетът е представител на радикалното дясно крило в СДС или на т.нар. „кинжали“ – групата на 39-те, които през 1991 г. протестират срещу новата конституция на страната, защото виждат в нея оръжие на БСП. Премиерът е силно повлиян от своите съветници Алекс Алексиев и Константин Мишев – емигранти от САЩ, чиято твърде явна намеса в българската политика се възприема негативно от обществото. Амбициите на кабинета включват отваряне на досиетата на тайните

- служби, лустрация, ликвидация на ТКЗС и връщане на земята в реални граници, чистки в държавната администрация, службите за сигурност и дипломатическия корпус, смяна на българския патриарх, която довежда до разкол в БПЦ, реституция, предшестваща приватизацията и силно обвързване със САЩ. При осъществяване на своята политика правителството засяга интересите на различни групи от обществото и влиза в конфликт с медиите, синдикатите, различни икономически отрасли и президента, който настоява за проевропейска, балансирана и консенсусна политика. Чрез отказа от диалог и търсенето на компромисни решения кабинетът бързо успява да си създаде широк кръг от противници. Вж. повече в (Kalinova 2010, 280 – 287).
2. КАНЦЕЛАРИЯ НА ПРЕЗИДЕНТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. 06.03.1992. *Стенограма от среща на Президента на Република България с представители на Националния координационен съвет на Съюза на демократичните сили и част от парламентарната група на СДС, за разискване на въпроси, интересували Президента, парламентарната група на СДС и Националния координационен съвет на СДС*. Стенограма. In: Администрация на Президента на Република България (1990 –). Ф. 1224, оп. 3С, а.е. 13, л. 99. At: Централен държавен архив (ЦДА), София.
  3. РЕДАКЦИОНЕН КОМЕНТАР. *Компромат срещу СДС, ДПС, президентството или демокрацията*. Демокрация. 1992-03-02.
  4. КАНЦЕЛАРИЯ НА ПРЕЗИДЕНТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. 06.03.1992. *Стенограма от среща на Президента на Република България с представители на Националния координационен съвет на Съюза на демократичните сили и част от парламентарната група на СДС, за разискване на въпроси, интересували Президента, парламентарната група на СДС и Националния координационен съвет на СДС*. Стенограма. In: Администрация на Президента на Република България (1990 –). Ф. 1224, оп. 3С, а.е. 13, л. 1 – 7. At: ЦДА, София.
  5. Пак там, л. 43 – 46.
  6. Вж. КАНЦЕЛАРИЯ НА ПРЕЗИДЕНТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. 13.03.1992. *Стенограма от заседание на Консултативния съвет за национална сигурност, при Президента на РБ, за обсъждане на доклад на Националната служба за сигурност при МВР за извършена проверка за изясняване на обстоятелствата по разпространяване на сведения и факти, представляващи държавна тайна*. Стенограма. In: Администрация на Президента на Република България (1990 –). Ф. 1224, оп. 3С, а.е. 28. At: ЦДА, София.
  7. ТРИДЕСЕТ И ШЕСТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ. 5.03.1992. *Протокол от заседание на Комисията по национална сигурност при Тридесет и шестото Народно събрание относно обсъждане на проблемите на военно-промишления комплекс*. Протокол. In: Народно събрание (НС) (1944 –). Ф. 117, оп. 50, а.е. 107, л. 3-6. At: ЦДА, София.

8. Пак там, 18 – 19.
9. Пак там, 20 – 21.
10. KALABIŃSKI, J. *Operacja "Źądło"*. Gazeta Wyborcza. 1992-03-26.
11. СУГАРЕВ, Е. *Сбогом на мръсната търговия с оръжие*. Демокрация. 1992-05-09. Вж. също РЕДАКЦИОНЕН КОМЕНТАР. *Основната мярка не е „Калашников“*. Демокрация. 1992-05-09.
12. Координационен комитет за контрол на износа (СОСОМ) – комисия на САЩ, Европейската общност, Австралия и Япония, създадена за многостранен контрол на износа на високотехнологични изделия с възможно двойно предназначение към СССР и страните от Източния блок.
13. КОКУШКИН, Л. *Военният министър отхвърли всички обвинения*. Демокрация. 1992-05-12.
14. ЕКИП НА „ДЕМОКРАЦИЯ“. *СДС е със своето правителство*. Демокрация. 1992-05-13.
15. КОСТОВ, В. *Как ще се употребят „отпуснатите“ 50-ина дни? 168 часа*. 1992-08-04.
16. Целта на проектозакона е да даде на Министерството на отбраната контрол върху Генералния щаб, който към онзи момент се контролира от началник, подчинен не на министъра, а на президента. Респективно е невъзможно упражняването на парламентарен контрол върху дейността му, защото президентът, който е всъщност върховен главнокомандващ, не подлежи на такъв (Daskalov 2012, 338).
17. ЖЕЛЕВ, Ж. *Правителството е обявило война на всички*. 168 часа. 1992-09-01.
18. СТЕФАНОВ, Н. *Пресата не измисли слухове за преврат, тя попари нечии сметки*. Труд. 1992-09-04.
19. МАРИНОВА, И. *Ръководената от Димитър Луджев комисия била пращала незаконно оръжия*. Труд. 1992-09-08.
20. ДИМИТРОВ, Ф. *За Луджев скандала с оръжейните доставки е гаф, за премиера – сериозна история*. Труд. 1992-09-08.
21. ГЪЛЪБАРОВ, С. *Провалената сделка носи на ВМЗ – Сопот, загуба над 20 милиона долара*. Труд. 1992-09-11.
22. Мотивировката на Ахмед Доган да сваля Димитров от власт, може да бъде потърсена в намерението на правителството да подготви закон за досиетата, тъй като той самият и депутати от Движението са били сътрудници на Държавна сигурност и това би ги дискредитирало и в провежданата аграрна реформа, която засяга особено тежко българските турци и води до бързото обедняване на електората на ДПС. (Marcheva 2019, 198; Ludzhev 2019, 466 – 467).
23. За президента Желев екстремистите в СДС са групата на 39-те, която той обвинява за разпадането на коалицията СДС преди изборите през 1991 г.,



- за разцепването на парламентарната група на Съюза и за воденето на конфронтационна политика срещу всички (Zhevel 2010, 423 – 429).
24. ПРЕСЦЕНТЪР – МВР. 19.09.1992. *Пресконференция, проведена в залата на „София-Прес“ на 18.09.1992 г.* Web site. Digital surrogate available from: <https://desebg.com/2011-01-13-09-25-08/412-2011-09-23-10-42-00> [Viewed 2022-8-27].
25. ГОСПОДИНОВ, С. ред. *Политическа декларация „Съюзът на демократичните сили е за демокрация и стабилност в България“, приета на 19.09.1992 г. на политическо съвещание на партиите и организациите в Съюза на демократичните сили, състояло се на 18 – 20 септември 1992 г.* Пресслужба „Курьер“ БТА. 1992-09-21.
26. Вж. текста на писмото в ТРИДЕСЕТ И ШЕСТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ. 6 и 8.10.1992. *Протоколи от заседания на Комисията по национална сигурност при Тридесет и шестото народно събрание относно изслушване на министър-председателя Филип Димитров и директора на Националната разузнавателна служба Бриго Аспарухов по обстоятелствата и фактите, предизвикали конфликт между тях.* Протоколи. In: Народно събрание (НС) (1944 – ). Ф. 117, оп. 50, а.е. 127, л. 16. Ат: ЦДА, София.
27. АНОНИМЕН. *Стенограма от срещата при президента на 2 октомври 1992 г.* Available from: [https://corruptionbg.com/document\\_032](https://corruptionbg.com/document_032). [Viewed 2022-8-27]. Документът е публикуван онлайн като приложение №1 към бележка под линия №4 от (Sugarev 2016). Той е част от личния архив на Едвин Сугарев – главен редактор на в. „Демокрация“ през 1992 г. На 20 октомври в бр. 250 (826) на в. „Демокрация“ е обнародвана стенограмата с цензурирани части от нея, представляващи държавна тайна. Към момента не е наличен официално разсекретен документ. За публикацията във в. „Демокрация“ е използвано копие от звукозаписа от срещата, притежание на Филип Димитров. Съпадението на текста между наличния онлайн документ и публикацията във вестника показват, че първият е автентичен по характер.
28. Пак там, л. 1 – 3.
29. Пак там, л. 4 – 5.
30. Пак там, л. 14 – 15.
31. Пак там, л. 23 – 24.
32. Пак там, л. 41 – 42.
33. ТРИДЕСЕТ И ШЕСТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ. 6 и 8.10.1992. *Протоколи от заседания на Комисията по национална сигурност при Тридесет и шестото народно събрание относно изслушване на министър-председателя Филип Димитров и директора на Националната разузнавателна служба Бриго Аспарухов по обстоятелствата и фактите, предизвикали конфликт между тях.* Протоколи. In: Народно събрание (НС) (1944 – ). Ф. 117, оп. 50, а.е. 127, л. 32 – 35. Ат: ЦДА, София.

34. Пак там, л. 139.
35. ТРИДЕСЕТ И ШЕСТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ. 20.10.1992. *Протоколи от пленарни заседания на Тридесет и шестото народно събрание относно изслушване на Филип Димитров – министър-председател на Република България, и на ген. Бриго Аспарухов – директор на Националната разузнавателна служба, във връзка с доставка на оръжие за Македония и за мандата, който е получил в този аспект Константин Мишев – съветник на министър-председателя и приемане на решение във връзка с изслушването.* Протоколи. In: Народно събрание (НС) (1944 – ). Ф. 117, оп. 52, а.е. 27, л. 17. Ат: ЦДА, София.
36. Пак там, 10 – 11.
37. Пак там, 17 – 18.
38. Пак там, 11 – 14, л. 18.
39. INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA. 12.02.2003. Prosecutor v. Slobodan Milosevic, IT-02-54, Interrogation of the witness General Aleksandar Vasiljević. Available from: [https://www.icty.org/x/cases/slobodan\\_milosevic/trans/en/030212ED.htm](https://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/trans/en/030212ED.htm). [Viewed 2022-8-27].
40. INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA. 11.11.2002. Prosecutor v. Slobodan Milosevic, IT-02-54, Interrogation of the witness Colonel Mustafa Čandić. Available from: [https://www.icty.org/x/cases/slobodan\\_milosevic/trans/en/021111ED.htm](https://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/trans/en/021111ED.htm). [Viewed 2022-8-27].
41. ТРИДЕСЕТ И ШЕСТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ. 20.10.1992. *Протоколи от пленарни заседания на Тридесет и шестото народно събрание относно изслушване на Филип Димитров – министър-председател на Република България, и на ген. Бриго Аспарухов – директор на Националната разузнавателна служба, във връзка с доставка на оръжие за Македония и за мандата, който е получил в този аспект Константин Мишев – съветник на министър-председателя, и приемане на решение във връзка с изслушването.* Протоколи. In: Народно събрание (НС) (1944 – ). Ф. 117, оп. 52, а.е. 27, л. 135 – 137. Ат: ЦДА, София.

## ЛИТЕРАТУРА

- БАЕВ, Й., 2019. *История на българското военно разузнаване. Том 2 (1955 – 2018)*. София: Изток – Запад.
- БАЕВА, И., 2009. Българските турци в годините на прехода. В: *Толерантният националист. Паметен сборник от приятелите на Стайко Трифонов*. София: Парадигма, 393 – 416.
- БОТЕВА, Д., 2012. *Историята на СДС (07. 12. 1989 – 07. 12. 2009)*. Дати, събития, личности. София: ХРИ100.
- ДАСКАЛОВ, Н., 2012. *Славното време*. София: Сиела.

- ДИМИТРОВ, Ф., 2003. *Митовете на българския преход*. София: Сиела.
- ЖЕЛЕВ, Ж., 2010. *Въпреки всичко. Моята политическа биография. Второ разширено и допълнено издание*. София: Колибри.
- КАЛИНОВА, Е.; БАЕВА, И., 2010. *Българските преходи 1939 – 2010*. София: Парадигма.
- ЛАЗАРОВА, Б., 2010. „Оня списък“. *Първият разгром на разузнаването*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- ЛУДЖЕВ, Д., 2019. *Преходно време: личности, идеи, събития. История по... и отвъд документа. Книга II. Управлението на Съюза на демократичните сили 1991 – 1992 г.* София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- МАРЧЕВА, И., 2019. Преходът в България: приватизацията и нейните социално-икономически резултати в края на XX в и началото на XXI в. В: БАЕВА, И. (ред.). *Краят на Студената война и европейската интеграция/дезинтеграция през 90-те години на XX век. Сборник в чест на 65-ата годишнина на проф. Искра Баева*. София: Св. Климент Охридски, 176 – 218. ISBN 978-954-07-4609-8.
- НЕНОВ, Д., 2014. *Създаването на СДС и борбата за демокрация 1989 – 1992 г. Пориви и покриси*. София: Рива.
- ПАЛЧЕВ, И., 2016. *Времето на кентаврите. Ахмед Доган*. София: Св. Климент Охридски.
- ПЕТКОВ, П., 2022. Към въпроса за историкоправния анализ като метод на изследване. *История*. **30**(5), 514 – 529. DOI: 10.53656/his2022-5-4-ref.
- ПРОДАНОВ, В.; ТОДОРОВ, А.; АВРАМОВ, Й.; ИВАНОВА, В., 2009. *Българският парламент и преходът*. София: Сиела.
- СПАСОВ, М., 2002. *Правителството на Филип Димитров*. София: Гутенберг.
- СУГАРЕВ, Ед.; ХРИСТОВ, Хр.; БУЧКОВ, П., 2016. *Корупционната България. История на корупцията в годините на прехода към демокрация. Том I (1989 – 1997)*. София: Гражданско сдружение „Либертариум“.
- ТЮТЮНДЖИЕВ, А., 2022. *Президентската институция през мандатите на президента Желю Желев (1990 – 1997 г.)*. София: Сиела.
- BAEV, J., 2016. Bulgarian Arms Delivery to Third World Countries, 1950 – 1989. In: *Parallel History Project on Cooperative Security*. Web site. Available from: [https://www.php.isn.ethz.ch/lory1.ethz.ch/collections/coll\\_armstrade/introduction4f28.html?navinfo=23065](https://www.php.isn.ethz.ch/lory1.ethz.ch/collections/coll_armstrade/introduction4f28.html?navinfo=23065) [Viewed 2022-8-27].

- GOLDSTEIN, I., 2021. *Hrvatska 1990 – 2020. Godine velikih nada i gorkih razočaranja*. Zagreb: Profil.
- RADOJČIĆ, R., 2009. “Izjava”. *National security and the future*. **10**(3 – 4), 49 – 222.

## REFERENCES

- BAEV, I., 2019. *Istoriya na bŭlgarskoto voenno razuznavane. Tom 2 (1955 – 2018)*. Sofia: Iztok – Zapad.
- BAEV, J., 2016. Bulgarian Arms Delivery to Third World Countries, 1950 – 1989. In: *Parallel History Project on Cooperative Security*. Web site. Available from: [https://www.php.isn.ethz.ch/lory1.ethz.ch/collections/coll\\_armstrade/introduction4f28.html?navinfo=23065](https://www.php.isn.ethz.ch/lory1.ethz.ch/collections/coll_armstrade/introduction4f28.html?navinfo=23065) [Viewed 2022-8-27].
- BAEVA, I., 2009. Bŭlgarskite turtsi v godinite na prehoda. In: *Tolerantniyat natsionalist. Pameten sbornik ot priyatelite na Staiko Trifonov*. Sofia: Paradigma, 393 – 416.
- BOTEVA, D., 2012. *Istoriyata na SDS (07. 12. 1989 – 07. 12. 2009). Dati, sŭbitiya, lichnosti*. Sofia: HRI100.
- DASKALOV, N., 2012. *Slavното време*. Sofia: Ciela.
- DIMITROV, F., 2003. *Mitovete na bŭlgarskia prekhod*. Sofia: Ciela.
- GOLDSTEIN, I., 2021. *Hrvatska 1990. – 2020. Godine velikih nada i gorkih razočaranja*. Zagreb: Profil.
- KALINOVA, E.; BAEVA, I., 2010. *Bŭlgarskite prekhodi 1939 – 2010*. Sofia: Paradigma. ISBN: 978-954-326-034-8.
- LAZAROVA, B., 2010. “Onyaspisŭk”. *Pŭrviyat razgrom na razuznavaneto*. Sofia: Sv. Kliment Okhridski.
- LUDZHEV, D., 2019. *Prehodno vreme: lichnosti, idei, sŭbitiya. Istoriya po... i otvŭd dokumenta. Kniga II. Upravlението na Sŭyuza na demokratichnite sili 1991 – 1992 g.* Sofia: Prof. Marin Drinov.
- MARCHEVA, I., 2019. Prekhodŭt v Bŭlgariya: privatizatsiyata i neinite sotsialno-ikonomicheski rezultati v kraya na XX v i nachaloto na XXI v. In: BAEVA, I. (ed.). *Krayat na Studenata voŭna i evropeiskata integratsiya/dezintegratsiya prez 90-te godini na XX vek. Sbornik v chest na 65-ata godishnina na prof. Iskra Baeva*. Sofia: Sv. Kliment Okhridski, 176 – 218. ISBN 978-954-07-4609-8.
- NENOV, D., 2014. *Sŭzdavaneto na SDS i borbata za demokratiya 1989 – 1992 g. Porivi i pokrusi*. Sofia: Riva.
- PALCHEV, I., 2016. *Vremeto na kentavrite. Akhmed Dogan*. Sofia: Sv. Kliment Okhridski. ISBN 9789540741710.
- PETKOV, P., 2022. With Reference To The Issue Of The Historical And Legal Analysis As A Method Of Research. *Istoriya-History*. **30**(5), 514 – 529. DOI: 10.53656/his2022-5-4-ref.

- PRODANOV, V.; TODOROV, A.; AVRAMOV, I.; IVANOVA, V., 2009. *Bŭlgarskiyat parlament i prehodŭt*. Sofia: Siela.
- RADOJČIĆ, R., 2009. "Izjava". *National security and the future*. **10**(3 – 4), 49 – 222.
- SPASOV, M., 2002. *Pravitelstvoto na Filip Dimitrov*. Sofia: Gutenberg.
- SUGAREV, E.; HRISTOV, H.; BUCHKOV, P., 2016. *Korupsionnata Bŭlgariya. Istoriya na korupsiyata v godinite na prekhoda kŭm demokratsiya. Tom 1 (1989 – 1997)*. Sofia: Grazhdansko sdruzenie Libertarium.
- TYUTYUNDZHIEV, A., 2022. *Prezidentskata institutsiya prez mandatite na prezidenta Zhelyu Zhelev (1990 – 1997 g.)*. Sofia: Ciela.
- ZHELEV, Z., 2010. *Vŭpreki vsichko. Moyata politicheska biografija. Vtoro razshireno i dopŭlneno izdanie*. Sofia: Kolibri.

## **THE CONFRONTATION BETWEEN THE INSTITUTIONS IN THE LIGHT OF THE WEAPONS SCANDALS DURING PHILIP DIMITROV'S PREMIERSHIP (1991 – 1992)**

**Abstract.** The article aims to reveal the mechanisms of the war of the institutions during the government of Philip Dimitrov (November 8, 1991 – December 30, 1992), emphasizing its manifestation in the form of arms affairs. For this purpose, the Historical and Legal Method is used. It is established that during the short life of the cabinet, several arms scandals broke out, as the last one, the Weapons for Macedonia affair, brought the prime minister out of power. It is proven that arms affairs become the main means of fighting between political opponents during the period under review, because they easily caused a media storm, ruined the reputation of politicians, were difficult to refute and for a long time imposed in the public consciousness the suspicion of corruption towards the persons involved in them. For the first time, the causes of the war of institutions and its course are examined and analyzed in detail.

**Keywords:** transition; arms scandals; operation *Opera*; operation *Labrador*; affair *Weapons for Macedonia*

✉ **Dr. Krasimira Todorova**

ORCID iD: 0000-0003-4526-8150

Faculty of History

University of Sofia

E-mail: ktodorova@clio.uni-sofia.bg